Князь Олег, що після смерти Аскольда і Дира володів у Києві, правив мудро, будував городи і укріпляв їх, щоб забезпечити перед ворогами. І велика стала українська держава. Велика, могутня. Грізний став Олег сусідам. Боялися його, боялися заганятися в межі української держави. Вони, що були грізні колись Україні, самі тепер миру прохали! І жив Олег мирно з усіми сусіми народами, княжучи в Києві.

Багатів Київ, багатіла українська держава, багатів український народ. Краще стало жити всім.

Та нудно стало войовничій дружині княжій сиднем сидіти дома. От і кажуть дружинники до князя Олега:

— Княже, остогидло нам ось так бездільно сидіти по домах, далі й мечі наші поржавіють. Час нам лицарської слави пошукати!

А міщани, купці Київські:

— Добре було б піти на греків і вимогти на них корисний торговельний договір. А то, як тепер, то дуже непевно заходити з греками в торгівлю, небезпечно навіть.

Подумав князь Олег хвилину…

— Підемо на греків! — сказав.

І став Олег закликати охочих у військо в похід на греків. Сходилися всі, кому нудно стало дома сиднем сидіти, всі, хто слави й воєнної добичі бажав. Дві тисячі суден було готових у похід.

І стало військо на конях перед теремом княжим. А Дніпро покрило дві тисячі суден. Пращається князь Олег із сімєю своею та з боярами. А до княжича Ігоря сказав:

— Ти вже доріс, і не треба мені тебе оставляти ні під чиєю опікою. Час тобі вчитися правити самостійно. Хоч все ж таки не цурайся мудрих рад старого дворецького Живослава...

Попращався Олег, скочив на свого улюбленого сивого й поїхав попереду війська...

Заіржали бистрі коні, задудніли копитами, і похід рушив вперед.

А разом і дві тисячі суден рушило. Вдарили весла, запінилися під веслами хвилі, замигтіли золотом приски з весел у промінні сонця й довгим вужем посунулися судна по хребті сивоусого діда — Дніпра.

Гомоніла дружина, дзвеніла зброя, неслася грімка бойова пісня.

Їде Олег, гордо дивиться на своє військо й думу думає:

— Чи довго ще мені прийдеться на чолі війська лицарської слави добувати?

Їде — аж зирк: під розложистим дубом сидить старець, сивий, як голуб, із довгою бородою, одягнений у зелену кирею,30

[30] Кирея — довгий, дорогий плащ.

яркочервоним поясом підперезаний. Біля нього висока палиця й гуслі. Сидить старець та зілля якесь порядкує, що йому два молоді хлопці в таких же одягах подають. Глянув на них Олег і відразу пізнав, що це Перунів віщун і що він лікувальне зілля з прислужниками

[31] Кумир — бовван, статуя поганського божка.

кумира31 Перуна збирає.

І зараз завернув коня до старця, а за ним і прибічні дружинники його. Князь поздоровив волхва, як слід, та питає:

— Я їду в похід на греків! Скажи мені, будь ласка, Перунів віщуне, чи вдасться мені похід, і чи здоров вернуся з походу?

Поглянув волхв на князя та каже:

— Похід тобі, княже, вдасться — вернешся з добиччю великою й у славі здоров. Ти не згинеш на бойовищі. Кінь, що любиш його та їздиш на ньому, твоя загибіль, від нього тобі вмерти!

Сказав старець і немов з жалем дивився на князя. Дружинники думали, що князь обуриться на волхва. Та ні, він спокійно зліз з коня й наказав подати собі іншого, а потім прикликав молодого прибічника та сказав йому:

— Відведи мого Сивого назад у Київ і накажи конюшому Яромирові, щоб доглядав його. Заслужив собі мій Сивий на це, бо не з однієї небезпеки винесли мене його бистрі ноги, чи то на ловах, чи в бою. Веди його, а потім нас доженеш!

А військо рушило далі.

Похід був не легкий, повний пригод. Зірвалася буря, понищила силу суден, треба було задержати похід і судна направляти. Два дні стратили на направу суден.

Коли перепливали ходи пятого порога, розбилося об скелі порога кільканадцять суден, і вісім дружинників потонуло.

Далі плили вже без пригод аж до острова, де ріс святий дуб.

Князь велів подати жертву Перуновим жерцям. Ворожба була щаслива й недвозначна:

— О, княже, Олегу, тобі ніхто не опреться — сказала ворожба.

Князь велів старшинам оповісти ворожбу всьому війську. І серед радісних окликів військо і на суднах і кіньми рушило вперед.

Прийшли під Царгород. Та греки завчасу довідалися про Олегів похід і замкнули Суд, пролив між Чорним морем і Царгородом, а в городі поправили укріплення, військом сильно обложили мури.

І сказав Олег:

— Не пускають нас водою, так підемо суходолом. Витягти судна на берег!

Витягли і кинулися на пригороди Царгороду та на довколишні оселі — доми, оселі руйнували, церков не щадили, людей убивали.

Думав завзятущий князь-воїн, як би то дістатися суходолом під мури города.

Аж тут підходить до нього старець і каже:

— Задумався княже, що города не здобудеш? Здобудеш, тільки піди суднами по суходолі, як по воді!

І зник, як не був.

Здивувався князь:

— Хто це міг бути? Може сам Перун у людській постаті? — "Здобудеш, тільки піди суднами по суходолі, як по воді!" — сказав. Та як же ж це можливе?

І пішов князь над берег, де судна стояли.

А вітер був сильний! Понапинав усі вітрила.

Князь дивився, дивився на даремні зусилля вітру рушити з місця судна, аж нараз і блиснула йому думка:

— А якби так приробити колеса до суден, чи не пішли б вони під таким вітром по рівнині?

І покликав майстрів:

— Приробіть — каже — до одного судна колеса!

Майстри приробили... Пустили за попутнім вітром. Навдивовижу всім, судно поплило, як по воді!

— Гаразд! — каже князь — попливемо суходолом.

І велів проголосити всьому війську своєму, що в нього був віщун і казав, що здобудуть Царгород, коли попливуть по суходолі, як по воді. А для цього треба приробити до суден колеса.

І закипіла робота. До двох днів усі судна стояли на колесах, а вітрила наготовані. Тільки попутнього вітру, а всі судна так і попливуть на город по землі, наче по морських хвилях!

Діждалися. Зірвався не вітер, а вихор! Вітрила напнулися, і судна рушили вперед. Ледве дружинники вспіли повсідати в судна.

Загреміла бойова пісня, задзвеніла зброя.

Побачили це греки й із дивного дива роти повідкривали. А там і жах обняв їх:

— Як це? По суходолі пливе, як по воді? Тут напевно чари! Не даром іде слава про Олега, що він чародій, і не даром Віщим зовуть його.

І не зважилося грецьке військо виступити проти русичів.

— Чари, чари! — кричали — небезпечно йти!

Що ж було царям діяти? Скликали раду. І врадили вислати послів до Олега.

Прийшли посли:

— Не губи города, княже, — сказали — заплатимо данину, якої жадаеш!

— Згода, — каже князь Олег — та перше дайте харчів і вина для мого війська.

Вернулися посли й переказали це царям. А царедворці й кажуть:

— Даймо їм таких харчів і такого вина, щоб й Олег і військо його не вернулися вже додому.

— Гаразд, — кажуть царі — це найлегший спосіб звільнитися від них!

І послали послів із вином та з харчами!

— Вітай, княже! — сказали посли. — Цар здоровить тебе й пересилає для тебе й для війська твого харчі та вино!

Та мудрий був князь Олег і вмів читати в очах і в лицях людей!

І каже послам:

— У нас є звичай, що хто подає вино, то перший п'є чашу, щоб показати, що в вині нема отрути. Випийте ж і ви перші вашого вина!

Та не хотіли вони!

— У нас немає цього звичаю, — відповіли — перші п'ють гості!

— То хай буде по-вашому! Вино вже наше, а ви гості в нас! — сказав князь. — Пийте!

Та не хотіли гості — ні та й ні!

— Значить у вашому вині є отрута! — сказав князь і насупив грізно брови.

Посли нічого не відповіли, дрижали, як осиковий лист! Ану ж, насильно схоче їх напоїти цим вином.

Та Олег сказав:

— Заберіть собі вино й харчі ваші, я не приймаю їх. Воюю город!

Поклонилися посли князеві й вернулися до царів. Оповіли все.

І налякалися царі й усі царедворці і сказали:

— Це не Олег, тільки св. Димитрій, посланий на нас від Бога!

І знов послали царі послів, а князь Олег сказав їм:

— У мене дві тисячі суден, а в кожному судні по сорок дружинників. Дасте на кожного дружинника по дванадцять гривень.

Греки пристали на це й почали в Олега мира просити, щоб не воював грецької землі.

І Олег із військом своїм відступив на невелику віддаль від города та почав мир творити з царями грецькими, із Львом та з Олександром.

Послав до них дружинників своїх: Карла, Фарлофа, Веремуда, Рулава та Стемида, що знали грецьку мову.

Прийшли посли й відразу гордо сказали:

— Давайте данину!

І спитали греки:

— Чого хочете? — Все дамо вам!

І сказали Олегові посли в імені князя:

— Дасте нашому війську на дві тисячі кораблів по дванадцнть гривень на ключ, тобто на господаря дому, а потім данину на руські городи: передусім на Київ, так само на Чернігів і на Переяслав і на Полоцьк і на Ростів і на всі інші городи, де сидять князі, що під князем Олегом.

Що ж було діяти грекам? Згодилися. І списали договір, дуже корисний для київської держави.

Так царі Лев і Олександер помирилися з Олегом, великим князем України, дали данину й заприсягли, хрест цілували, а Олег і його мужі клялися на зброю свою та Перуном, і закріпили мир.

І сказав Олег:

— Зшийте паволочні вітрила для дружинників, а війську кропивяні.

Греки дали їм паволочні та кропивяні на всі судна. На знак перемоги прибив Олег на воротах Царгороду свого щита.

І відїхали з-під Царгороду.

Напняли нові вітрила. Княжі дружинники паволочні, а інше військо кропивяні.

Із переможеною піснею верталися. Співці славили кннзя Олега, його розум і хоробрість. Коли вже виплили на Дніпро, зірвався сильний вихор і подер кропивяні вітрила.

— Берімся назад до своїх вітрил із товстого полотна! Не для нас, Словен, кропивяні вітрила! — Для греків може вони й добрі, а для нас ні! — сказало військо и почепило назад свої конопляні вітрила.

Із славою та добиччю багатою вернувся князь Олег у Київ. Силу силенну

[32] Узоріччя — дорогоцінності.

навезли золота, паволок, овочів і вин та узоріччя32 всякого.

Через кілька днів справив князь Олег пир своїй дружині. Лилися дорогі грецькі вина. Срібні й золоті чаші мигтіли, наче зорі, в руках дружинників.

— Слава, слава князеві Олегові! — кричали дружинники.

А співці співали пісні про славний похід князя на Царгород.

І співав один співець і про те, як князь Олег свого любого коня оставив дома, бо від цього коня мала бути смерть князеві. А кінь стоїть у стайні, годують його добре, зеленою паполомою33

[33] Паполома — покри-вало, рід дорогої матерії.

накривають! Та тужить кінь, сумує-тужить за князем любим і за славою воєнною!

І засумував князь Олег, а потім сказав:

— Покличте конюшого мого!

Прийшов конюший, низько кланяється...

— А що мій Сивий діє? — спитав князь. — Де мій кінь, що я велів тобі його годувати й доглядати?

— Згинув! — відповів коротко конюший.

— Як?! — аж скрикнув князь. — Ти не дбав про нього!

— Ні, княже, — відповів конюший дрижачим голосом — доглядали його добре, краще за всіх коней — так він їсти не хотів нічого, тужив і чахнув — та згинув вкінці.

— За мною тужив мій коник і за славою воєнною! — сказав князь Олег сумно. — Осідлайте мені коня! — гукнув до отроків.34

[34] Отрок — юнак джура, дружинник.

— Хай побачу кості мого Сивого!

Поїхав. А за ним дружинники найближчі.

І приїхали на місце, де лежали кості коня голі і череп його голий. І зліз князь із коня й сказав із насміхом:

— Чи від цього ж то черепа має прийти мені смерть?

І став ногою на череп. Та у цю хвилину закричав — із черепа виповзла гадюка й укусила його в ногу…

Нога відразу напухла.

Кликали знахорів, не помогли. Пухлина з ноги пішла далі.

І побачив князь Олег, що смерть близько вже, і тоді сказав:

— Правду сказав колись віщун. Я гину від мого любого коня!

Помер князь Олег. І плакали по ньому всі. Князь Ігор, хоч уже дорослий був і жонатий, плакав, як дитина, як по батькові рідному.

І поховали Олега на горі Щекавиці біля Щекової могили.